

УДК 78.071(436)(092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-13>

Василь ЧЕПЕЛЮК,
orcid.org/0000-0003-3518-0884
народний артист України,
професор кафедри музичного мистецтва
Волинського національного університету імені Лесі Українки Українки
(Луцьк, Україна) chepelyuk.vasyl@vnu.edu.ua

Світлана ПАНАСЮК,
orcid.org/0000-0002-3122-618X
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного мистецтва
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) panasyuk.svitlana@vnu.edu.ua

Наталія КОЦЮРБА,
orcid.org/0000-0002-2090-9946
концертмейстер кафедри музичного мистецтва
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) kotsyurba@vnu.edu.ua

«ЗИМОВА ПОДОРОЖ» ФРАНЦА ПЕТЕРА ШУБЕРТА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТИ

XXI століття визначається тотальною модернізацією, інформатизацією та прагматизмом, проте, емоційні переживання завжди залишаються невід'ємною складовою людського життя. Важливою місією вищої мистецької школи є формування у здобувачів духовних цінностей та музичної культури особистості. Сучасне музичне мистецтво відображає багатогранність та різноманітність сучасного світу, допомагає виражати емоції та думки. Музиканти шукають нові способи виразності та експериментують зі звучанням, гармонією, ритмом та інструментальними можливостями, часто поєднують елементи різних музичних жанрів та стилів, створюючи унікальне звучання, що перетинає межі класичного, джазу, року, електронної музики та багатьох інших жанрів, активно використовують різноманітні культурні впливи та елементи національних традицій, що допомагає розширити звучання та створити музику, яка відображає різноманітність світової культури, активно висвітлюють соціальні проблеми через свою музику. У сучасному суспільстві вокальне мистецтво набуває особливої популярності, тексти пісень можуть стати засобом виразу політичних, екологічних та соціальних позицій. Сучасні виконавці та композитори надають великого значення виразності, індивідуальному стилю та особистісному підходу до творчості. Основними завданнями викладача музичного мистецтва вищої мистецької школи стає якісна підготовка майбутнього фахівця із глибоким розумінням музики, засвоєнням гуманістичних цінностей та усвідомленням соціального впливу музики на індивіда. Навчальний та концертний репертуар здобувача вищої мистецької освіти включає в себе різноманітні стилі та жанри музичного мистецтва. Тому, переосмислення вітчизняної, європейської та світової музичної спадщини стає надзвичайно актуальним і важливим завданням. У статті охарактеризовано епоху раннього романтизму, створено біографічний портрет видатного австрійського композитора першої половини XIX століття Франца Петера Шуберта, проаналізовано специфіку та значення циклу пісень «Зимова подорож» у фаховій підготовці здобувачів спеціальності «музичне мистецтво».

Ключові слова: Франц Петер Шуберт, «Зимова подорож», музичне мистецтво, романтизм, виконавство, вокаліст, концертмейстер, фортепіано, вища мистецька школа.

Vasyl CHEPELYUK,
orcid.org/0000-0003-3518-0884
People's Artist of Ukraine,
Professor at the Department of Musical Art
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) chepelyuk.vasyl@vnu.edu.ua

Svitlana PANASYUK,
orcid.org/0000-0002-3122-618X
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Musical Art
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) panasyuk.svitlana@vnu.edu.ua

Nataliia KOTSIURBA,
orcid.org/0000-0002-2090-9946
Concertmaster at the Department of Musical Art
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) kotsyurba@vnu.edu.ua

“WINTER JOURNEY” BY FRANZ PETER SCHUBERT IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF A HIGHER ART SCHOOL STUDENT: SOCIO-CULTURAL AND PERFORMANCE ASPECTS

The 21st century is defined by total modernization, informatization and pragmatism, however, emotional experiences always remain an integral part of human life. An important mission of the higher art school is the formation of spiritual values and musical culture of the individual. Modern musical art reflects the multifacetedness and diversity of the modern world, helps to express emotions and thoughts. Musicians seek new ways of expression and experiment with sound, harmony, rhythm and instrumental possibilities, often combine elements of different musical genres and styles, creating a unique sound that crosses the boundaries of classical, jazz, rock, electronic music and many other genres, actively use various cultural influences and elements of national traditions, which helps to expand the sound and create music that reflects the diversity of world culture, actively highlight social issues through their music. In modern society, vocal art is gaining special popularity, song lyrics can become a means of expressing political, environmental and social positions. Modern performers and composers attach great importance to expressiveness, individual style and personal approach to creativity. The main tasks of a music teacher at a higher art school are quality training of a future specialist with a deep understanding of music, assimilation of humanistic values and awareness of the social impact of music on an individual. The educational and concert repertoire of a student of higher art education includes various styles and genres of musical art. Therefore, rethinking the national, European and world musical heritage becomes an extremely urgent and important task. The article characterizes the era of early romanticism, creates a biographical portrait of the outstanding Austrian composer of the first half of the 19th century, Franz Peter Schubert, analyzes the specifics and significance of the "Winter Journey" song cycle in the professional training of students majoring in "musical art".

Key words: Franz Peter Schubert, "Winter Journey", musical art, romanticism, performance, vocalist, concertmaster; piano, higher art school.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства особливо популярним стає вокальне мистецтво. ХХІ століття – це час тотальної модернізації, інформатизації та прагматизму, але життя людини неможливе без емоційних переживань. Надважливим завданням викладача музичного мистецтва вищої мистецької школи є формування духовної, збагачення музичної культури особистості. Навчальний та концертний репертуар здобувача вищої освіти охоплює усі стилі, жанри музичного мистецтва, саме тому проблема переосмислення вітчизняної, європейської, світової музичної спадщини

набуває особливої актуальності та надзвичайно великого значення.

Аналіз досліджень. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема є актуальною і вивчається викладачами теорії, історії музики, вокалу, гри на музичних інструментах, концертмейстерами, концертними виконавцями соло та в складі ансамблів. Життєвий та творчий шлях Франца Шуберта вивчали Альберт Енштейн, Ернст Хілмар, Пітер Хартлінг, Петер Гульке, Іан Бострідж, радянський музикознавець Ю. Хохлов випустив серію статей, книг та монографію, в Україні творчий доробок композитора

опрацьовував Григорій Ганзбург. Основи виконавської майстерності вокаліста у своїх роботах розглядає Чепелюк В.А. Основи теоретичної та практичної підготовки музиканта Панасюк С.Л. Проблеми фахової підготовки концертмейстерів окреслює Т. Молчанова, основи виконавської інтерпретації у фортепіанному мистецтві ХХ сторіччя – Н. Кашкадамова, особливості практичної діяльності концертмейстера аналізують Коцорба Н.Є., Дуда С.Л., Шиманський П.Й.

Мета статті – визначити особливості та значення циклу пісень «Зимова подорож» Франца Петера Шуберта в історичному та виконавському аспекті підготовки провідних фахівців вокального та інструментального мистецтва: виконавця-вокаліста, концертмейстера-піаніста, учасників вокально-інструментального та камерного ансамблю.

Виклад основного матеріалу. Основні тенденції розвитку музичного мистецтва спрямовані на модернізацію процесу підготовки сучасного музиканта у напрямку гуманізації, осмислення соціального аспекту впливу музики на людину, особливого значення набуває просвітницька діяльність викладача музичного мистецтва в контексті історичного та культурного розвитку сучасної молоді. «Значущість виконавсько-просвітницької діяльності як атрибута духовної культури і водночас феномена професійної підготовки майбутніх педагогів зумовлюється необхідністю культуротворчого розвитку особистості студента, розширення його кругозору, ерудиції, формування вибіркового ставлення до явищ мистецького життя» (Чень Кай, 2016: 2), тому викладач музичного мистецтва має володіти цілим арсеналом глибоких знань з історії та теорії музики, фахової майстерності, мати досвід роботи в ансамблі, навчити здобувача освіти сценічній культурі та розвивати його артистизм. Як зазначалось раніше, освітній процес передбачає вивчення творів різних епох та жанрів. Оволодіння новими знаннями потребує системного підходу і включає в себе декілька аспектів. Основними етапами ознайомлення з новим музичним твором є історичний опис епохи, основні тенденції розвитку тогочасного мистецтва загалом, створення біографічного «портрету» композитора, огляд його творчого доробку, розбір та вивчення твору, прослуховування даної музики в інтерпретації найкращих виконавців, концертне виконання на сцені.

Романтизм – це напрям у європейському мистецтві кінця XVIII – початку XIX століття. Назва походить від французького слова *romantisme* – у перекладі «щось таємне, дивне, нереальне». Представники романтизму боролися проти канонів

класицизму, заперечували раціоналізм, притаманний добі Просвітництва, приділяли основну увагу емоціям і почуттям людини, відтворювали красу природи, використовували у своїй творчості історичні та народнопоетичні теми, захоплювались міфологією, легендами, культурою античного періоду, проявляли інтерес до фантастики. Невід’ємною рисою романтизму є ідеалізм у філософії. Романтична лірика-це лірика настрою.

Ранній романтизм відрізняється відхиленням від класичних норм і форм, прагненням до виразності та індивідуальності, а також експериментами з гармонією, мелодією та структурою. Основними рисами раннього романтизму в музиці є емоційна експресія, фантазія, імпровізація, зацікавленість народними мотивами, темою природи та фантастикою. Композитори стали більше звертати увагу на передачу особистих почуттів та емоцій, музика стала засобом виразу внутрішнього світу та індивідуальності композитора. Ранні романтики активно експериментували з музичною формою та структурою. Імпровізація та спонтанність в музичних вирішеннях стали важливою частиною їхнього стилю. Багато композиторів романтичного періоду досліджували народні мелодії та стилі, впроваджуючи їх елементи в свої твори. Це створювало атмосферу національної ідентичності. Ранні романтики прагнули відобразити в музиці загадкову та містичну ауру природи та навколишнього світу. Композитори раннього романтизму часто надихалися легендами, міфами та фантастичними історіями, це відображало їхнє прагнення до втілення незвичайних образів та сюжетів у музику. Видатними представниками цього напрямку в західноєвропейській музиці є Франц Шуберт, Карл Марія фон Вебер, Шарль Гуно, Гектор Берліоз та інші. Ранній романтизм створив основи для подальшого розвитку романтичного стилю, відкривши шлях для новаторських підходів до музичної виразності та створення майстерних творів, які глибоко вплинули на музичну культуру й історію.

Франц Петер Шуберт – австрійський композитор, один із найяскравіших основоположників романтизму в музиці, автор понад тисячі музичних творів, серед яких більше 600 пісень, дев'ять симфоній, велика кількість творів літургійної та камерної музики. Народився Шуберт 31 січня 1797 в передмісті Відня Ліхтенталі в сім'ї шкільного вчителя. З дитинства захоплювався музикою: він грав на скрипці, фортепіано, брав уроки гри на органі. У 1808–1812 Франц співав в імператорській Придворній капелі під керівництвом Антоніо Сальєрі. Видатний віденський компо-

зитор і педагог почав навчати хлопчика основам композиції та контрапункту. До 17 років Шуберт уже був автором фортепіанних п'єс, вокальних мініатюр, струнних квартетів, симфонії і опери «Замок диявола». У 1813 році Шуберт вступив у вчительську семінарію і через рік почав викладати в школі, де служив його батько. У вільний від роботи час він написав свою першу мему і поклав на музику вірш Гете «Гретхен за прядкою» (Gretchen am Spinnrade, 19 жовтня 1813 року) – це був перший шедевр Шуберта. У колі друзів, поціновувачів його творчості і знайомих виконувалися твори Шуберта; такі вечори називалися «шубертіадами». У період музичної зрілості (1819–1822 р.) відбулося знайомство з Карлом Вебером та Людвігом ван Бетховеном, вони визнавали талант композитора, але не могли оцінити його-того часу було опубліковано мало творів юного автора. З 1823 по 1827 роки написано величезну кількість творів різних жанрів. Навесні 1828 року Шуберт дав єдиний у своєму житті публічний концерт, який пройшов з великим успіхом. Цього ж року в нього погіршився стан здоров'я, були виявлені симптоми сифілісу. За свідченнями Лахнера композитор на смертному одрі повідомив о різних планах на майбутнє, радів своєму одужанню та мріяв закінчити оперу «Граф фон Гляйхен». Баурнфельд пише про останні дні Шуберта: «...Він гаряче розмовляв зі мною про оперу та про те, з яким захопленням хотів зробити її оркестрування... Він запевнював, що в голові були зовсім нові гармонії і ритми» (Werle, 1940: 279). У своєму останньому листі Шуберт зізнається що «вже 11 днів нічого не їв і не пив» (Peter Gülke, 2002), сильно ослаб, але пише в жартівливому тоні та має прохання доставити йому нові романи Фенімора Купера. Цей лист написано твердим, впевненим почерком та особисто підписаний. Шуберт прожив усього 31 рік, він помер 19 листопада 1828 року від черевного тифу. Батько Франц Теодор вважав, що сина потрібно поховати на найближчому кладовищі, так було простіше й дешевше. Покійний не залишив після себе спадщини, все його майно за офіційним протоколом було оцінено у 10 флоринів. Брат Фердинанд розтлумачив останні слова композитора як передсмертну волю (H. Werle, 1952). Франц Петер Шуберт, вважав він, заповів поховати себе поряд з Бетховеном на Верингському цвинтарі. Прах Шуберта було перепоховано на Центральному цвинтарі Відня 22 січня 1888 року. Смерть композитора була передчасною. Ейнштейн називає пісні на слова Гейне «початком нового розвитку» (Einstein, 1952: 355) – початком, продовження якому не

було. Кельш пише: «Занадто багато почав і перспектив залишив він в кінці життя, занадто багато задач, занадто багато незакінченого. Його творчість не було завершено» (Kölzsch, 1927: 159). Насправді спадщина Шуберта надзвичайна. До нас дійшло 1250 творів композитора, але за життя було видано надзвичайно малу їх кількість. Справжнє визнання творчість Шуберта зазнала значно пізніше. Для симфонічного оркестру написано 9 симфоній, увертюри. Інструментальна музика представлена великою кількістю творів для різних складів камерного ансамблю, зокрема октет для струнних та мідних, 3 сонати для скрипки і фортепіано, струнний квінтет до-мажор, фортепіанний квінтет «Форель», 3 струнні квартети, 2 фортепіанні тріо та інші. Окреме місце займає фортепіанна музика для сольного виконання: 23 фортепіанні сонати, 6 з яких не було завершено, понад 400 танців, фантазія, 11 експромтів, 6 музичних моментів, варіації, рондо, п'єси; та для фортепіано в 4 руки: 2 сонати, Угорський дивертисмент, увертюри, полонези, марші, варіації, рондо (Peter Härtling, 2003). Інструментальна музика Шуберта отримала справжнє визнання лише у ХХ столітті. Вокальна музика представлена мистецькими піснями загальною кількістю біля 600 на слова майже 100 поетів, серед яких Йоганн Вольфганг Гете, Вільгельм Мюллер, Фрідріх Шиллер, Йоганн Майрхофер, Генріх Гейне; літургійною музикою для солістів хору і оркестрів; операми та зінгшпілями. Франц Шуберт створив низку вокальних творів, які вважаються справжніми культурними скарбами та є однією з найвищих досягнень романтичної музики, відзначається глибокою емоційною насиченістю, багатою мелодійністю і експресією. Kunstlied або Lied, що перекладається з німецької як романс, пісня, але найбільш наближено українською «солоспів» – це справжні перлини романтичної музики, де кожне слово, кожна мелодія передає глибокий емоційний зміст. Поєднання текстів з музичним супроводом робить їх дуже виразними і насиченими. Вокальні партії в оперних творах Шуберта відзначаються яскравою індивідуалізацією персонажів, глибоким розумінням їхніх емоцій та конфліктів. Хоча Шуберт написав лише кілька повноцінних опер, фрагменти демонструють його унікальність як оперного композитора. Велика кількість хорових творів виражають різноманітні емоції та настрої, від радості до туги. Його хорові композиції мають яскраву ліричну атмосферу насичені елементами народної музики. Особливої уваги заслуговують цикли пісень, у яких кожна пісня розповідає частину історії, або момент душевної подорожі,

створюючи враження єдності і неперервності. Францем Шубертом було створено два вокальні цикли: цикл *Die Schöne Müllerin* або «Красуня млинарка» оп. 25, D 795 у 1823 році на вірші Вільгельма Мюллера (всього 20 пісень) та *Winterreise* або «Зимова подорож» Оп. 89, D 911 у 1827 році на вірші Вільгельма Мюллера (24 пісні).

Winterreise в перекладі з німецької «Зимова подорож» або «Зимовий шлях» є циклом з 24 мініатюр, написаний за рік до смерті (Catalog, 2022). Ідея створення циклу виникла у 1827 році після ознайомлення з однойменною колекцією поезій відомого німецького автора Вільгельма Мюллера. У цей час твори Шуберта не друкувались, він не мав постійної роботи, отримав відмову щодо надання йому посади придворного капелмейстера Віденської опери, тому перебував у пригніченому стані. Один з найближчих друзів композитора Йозеф фон Шпаун згадував, що після виконання самим Шубертом першої частини «жахливих пісень» у тісному колі, друзі були приголомшені скорботним, похмурим настроєм творів, на що Франц відповів «Мені ці пісні подобаються більше, ніж решта, і коли-небудь вони сподобаються і вам». Цикл «Зимова подорож» було прийнято до друку вже після смерті композитора, а прем'єра відбулась у січні 1828 року у Віденському Товаристві любителів музики. Цей цикл є одним з найвищих досягнень романтичної вокальної музики та відзначається глибокою емоційною насиченістю, виразною індивідуальністю та впливовістю на подальший розвиток музичного жанру. В Європі цикл є виконуваним і популярним, найкращими виконавцями визнано Джеральд Мур, Йонас Кауфман, Саймон Кінлісайд, Дітріх Фішер-Діскау. В Україні цикл «Зимова подорож» виконується як німецькою, так і українською мовою (Ганзбург, 1993). Член Національної спілки композиторів України, кандидат мистецтвознавства Григорій Ганзбург у своїй роботі зазначає, що «гарний вокальний переклад зберігає семантичний зміст, до того ж талановита людина, що володіє вокальним перекладом на рівні мистецтва, створює засобами своєї мови нову фонетичну композицію, яка у співдії з мелодією відтворює й повертає первісну силу художнього впливу, притаманну оригіналу. Зрозуміло, вокальним перекладом як мистецтвом, технікою еквіритмічного та еквіфонічного перекладу володіють лише одиниці. Тим важливіше знати й пропагувати їхній доробок» (Ганзбург, 2019: 3). Окремі пісні були перекладені українською мовою М. Рильським, Д. Ревуцьким, Б. Теном, Ю. Отрошенка у 20-ті роки ХХ століття, а весь цикл повністю

вперше переклала Юлія Гершунська. «Зимова подорож» складається з 24 пісень, має дві частини по дванадцять пісень, усі вони поєднані в єдиний цілісний цикл. Кожна пісня розповідає окремий фрагмент історії героя, який подорожує узимку, покидаючи свій рідний дім після незрозумілої розлуки з коханою. «Зимова подорож» відзначається глибокими емоційними переживаннями. Герой відчуває втрату, самотність, розчарування, страждання та навіть безвихідь у своєму шляху. Кожна пісня створює враження глибокого внутрішнього болю та боротьби зі своїми душевними турбуляціями. Тексти Мюллера в «Зимовій подорожі» часто використовуються як символічні метафори. Зима, сніг, лід, сумний краєвид – всі ці образи стають алегоріями стану героя та його емоцій.

Перша пісня циклу «Добраніч» («*Gute Nacht*») є найдовшою, всього 105 тактів. Характерними рисами, які об'єднують пісні циклу, є невеличкий вступ та закінчення (по 6–7 тактів) у фортепіанному виконанні, куплетна форма з короткими інтерлюдіями між куплетами. Пісня «Добраніч» написана у куплетній формі майже без розвитку із великою кількістю повторів, є репризи, ця подорож не має кінця, головний герой розпочав свій шлях холодної зимової засніженої ночі та опинився на кладовище. Мелодична та структурна простота надає цій пісні народного відтінку. У рукопису Шубертом зазначено темп *mässig, in gehender Bewegung*, що перекладається як «помірно, при ходьбі», він не є повільним. В останніх рядках мінорний лад змінюється мажорним, що символізує просвітлення, мрії героя про щастя. «Флюгер» («*Die Wetterfahne*»): 52 такти, музичний розмір 6/8, темп досить швидкий, неспокійний (*ziemlich geschwind, unruhig*). «Вітер грає флюгером над будинком моєї коханої, і я помилково думав, що це знак нещасному втікачу...». «Замерзлі сльози» («*Gefror'ne Thränen*») – не надто повільний темп (*nicht zu langsam*), музичний розмір *alla breve*, 56 тактів. «Зледеніння» («*Erstarrung*»): пісня є досить драматичною, ліричний герой згадує прогулянки із коханою дівчиною навесні та втрачене кохання взимку. Темп досить швидкий, у фортепіано рух тріолями, відчутна пульсація, 109 тактів музики без повторів та реприз у динамічному розвитку. «Липа» («*Der Lindenbaum*») – це була єдина пісня з першої частини циклу, що сподобалась друзям Шуберта, вона є часто виконуваною і популярною. Музичний розмір 3/4, тріольний ритм, вперше мажорна тональність на початку твору, синкопи у партії фортепіано, загалом дуже яскравий акомпанемент, 82 такти. «Повінь» («*Wasserfluth*»): музичний розмір 3/4, акомпане-

мент ускладнений тим, що в партії правої руки перша доля виписана тріолями, а ліва рука виконує восьму з крапкою і шістнадцяту ноти, виникає поліритмія. Цей прийом Шуберт використовував не менш, ніж 14 років в багатьох творах. Вокаліст має бути особливо уважним і підготовленим до досить складної роботи в ансамблі. Точне прочитання текст...має сприяти найповнішому розкриттю авторського замислу, а застосування певних виразних засобів, виконавських прийомів і штрихів спрямовано на те, щоб добитись яскравого, живого виконання (Коцюрба та ін, 2022: 7). «Біля річки» («Auf dem Flusse»): повільний темп, мелодія та музичний супровід не мають емоцій, що створює образ замерзлої ріки та людської душі. Музичний розмір 2/4, 74 такти, пунктирний ритм, динаміка у рамках *piano* та *pianissimo*. «Спогад» («Rückblick»): досить довгий фортепіанний вступ-партія соліста з'являється лише у 10 такті. Акомпанемент повторює партію вокаліста в басу із запізненням, хвилюподібна динаміка від *piano* до *forte* із поверненням до *piano* мають поліфонічний ефект. Автором зазначено не швидкий темп, але восьмі тривалості в лівій руці, шістнадцяті в правій та відповідна динаміка створюють ефект рухливості. «Блудний вогник» («Irrlicht»): музичний розмір 3/8, повільний темп, 43 такти. Чотири такти вступу створюють ефект блукаючих вогників і зберігається до кінця твору. «Відпочинок» («Rast»): повільний темп, 2/4, твір виконується дуже тихо, *piano* та *pianissimo* є основним нюансом, *forte* виникає наприкінці та одразу затихає. «Весняні сни» («Frühlingstraum»): мажорна тональність, танцювальний ритм, музичний розмір 6/8, відбувається зміна темпів від рухливого на початку, швидкого в середній частині та повільного наприкінці, що символізує прекрасні видіння уві сні, пробудження та повернення до реального світу. «Самотність» («Einsamkeit») завершує першу частину циклу. За задумом композитора Winterreise мав складатись з 12 пісень, але пізніше він використав усі поезії Мюллера з однойменної збірки. Пісня «Пошта» («Die Post») відкриває другу частину циклу є початком чогось нового. Герой чує звук різька поштаря, чекає лист від коханої, його серце тремтить від хвилювання, але повідомлень для нього немає. «Сивина» («Der greise Kopf»): від морозу волосся героя стало наче сивим і він відчув себе старим. Характер пісні різко контрастує з попереднім твором. 45 тактів, 3/4, повільний темп. «Ворон» («Die Krähe»): фортепіано вступає у високому регістрі, символізуючи політ птаха в небі та поступово знижується. Тема ворона у віршах з'являється

вже втретє. Тональність до мінор, 2/4. «Остання надія» («Letzte Hoffnung»): головний герой плаче над могилою своїх мрій. Музичний розмір 3/4, повільний темп на початку пісні змінюється дуже повільним наприкінці. «У селі» («Im Dorfe»): музичний розмір 12/8, тричастинна форма. Ритмічний малюнок повторюється в акомпанементі і нагадує гавкіт сільських собак. Цей незвичайний звукозображальний прийом Шуберт використав у вступі, першій та третій частині пісні. «Бурхливий ранок» («Der sturmische Morgen»): мінорна тональність, досить швидкий темп, з'являються *staccato*, *staccatissimo*, *forzando*, *fortissimo*, акценти. Композитор малює картину стихії – хмари, сильний вітер, блискавка, хуртовина, буря. «Омана» («Tauschung»): знову з'являється блукаючий вогник, за яким слідує герой. 6/8, досить швидкий темп. «Верстовий стовп» або «Дорожні стовпи» відповідно у перекладі Д. Ревуцького, Юлії Гершунської («Der Wegweiser»). Стовп – це символ нескінченної подорожі, втоми, втраченої віри та надії. У фортепіанній партії відчувається ритм долі. Після швидкої пісні «Бурхливий ранок» та танцювальної «Омани» звучить повільний і найдовший твір другої частини циклу. «Готель» («Das Wirtshaus»): темп дуже повільний, подорожуючий потребує відпочинку. «Вперед!» або «Кураж!», відповідно у перекладі Бургардта, Юлії Гершунської («Muth!»): Шуберт поміняв порядок текстів Мюллера. За повільним «Готелем» мало бути «Хибне сонце». Герой ніби кидає виклик вітру, снігу, весільним фанфарам. Досить швидкий темп, 2/4. «Хибне Сонце» («Die Nebensonnen»): герой бачить три сонця, але прагне опинитись у повній темряві. Не надто повільний темп, 3/4. «Лірник», «Шарманщик», «Старий лірник» відповідно у перекладі М. Рильського, Ю. Отрошенко, Юлії Гершунської («Der Leiermann»): однакнітний мотив в партії фортепіано чергується з короткими наспівами вокаліста і створює ефект імпровізації. Сі мінор, повільний темп. Музичний розмір 3/4. Пісня «Der Leiermann» завершує цикл «Зимова подорож».

Цикл пісень «Зимова подорож» (Winterreise) Франца Шуберта відіграє важливу роль в історії музичного мистецтва і має значення в різних аспектах: від музичного до психологічного та соціокультурного. «Зимова подорож» позначилася в історії музики своєю винятковою емоційною силою та глибиною. Шуберт вдало поєднав музику та тексти Вільгельма Мюллера, створивши вражаючий образ морального й емоційного виснаження героя. Музика цього циклу втілює в собі співчуття, відчай та метафізичний аспект

людського буття, допомагає аналізувати складність людської психології, розуміти внутрішню боротьбу та почуття самотності, розчарування та страждань. Виконання та сприйняття «Зимової подорожі» можуть варіюватися в залежності від соціокультурних аспектів, але його універсальний зміст – почуття втрати, нерозуміння, розлуки, наближення смерті – залишається актуальним для різних поколінь. Для музикантів «Зимова подорож» стає викликом, що допомагає розвивати технічні, емоційні та інтерпретаційні навички. Цикл навчає глибокого розуміння тексту, виразності, декламації, психологічної глибини та контролю емоцій. Загалом, цикл пісень «Зимова подорож» Шуберта залишає великий слід у музичному світі, розкриваючи найглибші аспекти людської душі та виражаючи універсальні почуття, які перетинають межі часу і культур.

Висновки. У статті визначено особливості стилю раннього романтизму, відтворено біографічний «портрет» видатного австрійського композитора початку XIX століття Франца Петера Шуберта, висвітлено специфіку і значення циклу пісень «Зимова подорож» у теоретичному, навчальному та виконавському аспекті підготовки здобувача освіти вищої мистецької школи спеціальності вокального співу, концертмейстера-піаніста, учасника вокально-інструментального та камерного ансамблю. Перспективи подальших досліджень полягають в ознайомленні, вивченні та виконавському аналізі інших музичних творів Шуберта, приділенню особливої уваги питанню інтерпретації творів українських та західноєвропейських композиторів, розгляду методики навчання провідних фахівців вокального та інструментального мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чень Кай . Наукові підходи та принципи формування досвіду просвітницької діяльності педагога-музиканта. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2016. Вип. 2 (8). С. 151–156.
2. Werle Heinrich. Tragik in Leben und Schaffen Schubert's. «Gut Ton Zeitschrift für die deutsche Volksmusik», Dresden, Jahrgang 27, Helf 11, 15. November 1940
3. Peter Gülke: Franz Schubert und seine Zeit, Laaber-Verlag, Laaber 2002, ISBN 3-89007-537-1
4. H.Werle, Franz Schubert in seinen Briefen und Aufzeichnungen. Leipzig, 1952
5. Alfred Einstein: Schubert. Ein musikalisches Porträt, Pan-Verlag, Zürich 1952 (als E-Book frei verfügbar bei <http://www.musikwissenschaft.tu-berlin.de/>)
6. Kölzsch Hans. Franz Schubert in seinen Klaviersonaten. Leipzig, 1927
7. Peter Härtling: Schubert. 12 moments musicaux und ein Roman, Dtv, München 2003, ISBN 3-423-13137-3
8. Catalog of Works by Franz Schubert based on The Schubert Thematic Catalog by Otto Erich Deutsch with changes and corrections from the New Grove Dictionary of Music 2022, 174 captures
9. Харківські асамблеї. Міжнародний музичний фестиваль 1993 р. «Шуберт та український романтизм». *Збірка матеріалів* / Упорядник Г. І. Ганзбург. Харків, 1993. С. 132.
10. Ганзбург Г.І. Доробок Шуберта українською. Нотне видання. 2019. URL: https://musicinukrainian.wordpress.com/2019/12/02/winterreise_published/ (дата звернення 20.08.2023).
11. Коцюрба Н. Є., Дуда С. Л., Шиманський П. Й. Особливості практичної діяльності концертмейстера: Методичні рекомендації для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів освіти освітнього компоненту «Спеціальний клас (фортепіано)». Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 20 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20965>

REFERENCES

1. Chen Kai (2016) Naukovi pidkhody ta pryntsyepy formuvannia dosvidu prosvitnytskoi diialnosti pedahoha-muzykanta. [Scientific approaches and principles of formation of educational experience of a teacher-musician] Aktualni pyttannia mystetskoi osvity ta vykhovannia – Current issues of art education and upbringing, 2. (8), 151-156 [in Ukrainian]
2. Werle Heinrich (1940) Tragik in Leben und Schaffen Schubert's. «Gut Ton Zeitschrift für die deutsche Volksmusik», [Tragedy in Schubert's life and work. «Gut Ton magazine for German folk music»] – Dresden, Jahrgang 27, Helf 11, 15. November. [in German]
3. Peter Gülke (2002) Franz Schubert und seine Zeit [Franz Schubert and his time] – Laaber-Verlag, Laaber, ISBN 3-89007-537-1 [in German]
4. H.Werle (1952) Franz Schubert in seinen Briefen und Aufzeichnungen [Franz Schubert in his letters and notes] – Leipzig [in German]
5. Alfred Einstein (1952) Schubert. Ein musikalisches Porträt [Schubert. A musical portrait] – Pan-Verlag, Zürich (als E-Book frei verfügbar bei <http://www.musikwissenschaft.tu-berlin.de/>) (Last accessed: 02.08.2023) [in German]
6. Kölzsch Hans (1927) Franz Schubert in seinen Klaviersonaten [Franz Schubert in his piano sonatas] – Leipzig [in German]
7. Peter Härtling (2003) Schubert. 12 moments musicaux und ein Roman [Schubert. 12 moments musicaux and a novel] – Dtv, München, ISBN 3-423-13137-3 [in German]
8. Catalog of Works by Franz Schubert based on The Schubert Thematic Catalog by Otto Erich Deutsch with changes and corrections from the New Grove Dictionary of Music (2022) 174 captures https://books.google.com.ua/books/about/The_Shubert_Thematic_Catalogue.html?id=SL3VXT875IQC&redir_esc=y (Last accessed: 25.07.2023)

9. H. I. Hanzburh (1993) Shubert ta ukraïnskyi romantyzm [Schubert and Ukrainian Romanticism] Kharkivski asamblei. Mizhnarodnyi muzychnyi festyval 1993 r. – Kharkiv Assemblies. International Music Festival of 1993 Collection of materials / Compiled by G. I. Hanzburg. Kharkiv, 132 [in Ukrainian]
10. Hanzburg H. I. (2019) Dorobok Shuberta ukraïnskoïu [Groundwork Schubert in Ukrainian]. Notne vydannia – Music edition. URL: https://musicinukrainian.wordpress.com/2019/12/02/winterreise_published/ (Last accessed 20.08.2023)
11. Kotsiurba N. Ye., Duda S. L., Shymanskyi P. Y. (2022) Osoblyvosti praktychnoi diïalnosti kontsertmeistera [Peculiarities of the concertmaster's practical activity] Metodychni rekomendatsii dlia samostiïnoi ta indyvidualnoi roboty zdobuvachiv osvity osvitnoho komponentu «Spetsialnyi klas (fortepiano)» – Methodological recommendations for independent and individual work of students of the educational component "Special class (piano)". Lutsk: Vezha-Print, 20. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20965> [in Ukrainian]